

— ESSAY —

Internationale Vrouwendag

Roe v. Wade vraagt ook hier nieuw soort activisme

Voormalig advocate Femke de Jong – Struiksma woonde en werkte tijdens de Trump-jaren in Texas (VS). In het kader van Internationale Vrouwendag beschrijft ze hoe het daar voor vrouwen zó snel zó mis kon gaan en waarom dit ook in Nederland een nieuw soort activisme vraagt.

TEKST FEMKE DE JONG-STRIUKSMA

Zaterdag, 25 juni 2022. Mijn man en ik worden in Taiwan wakker met het bericht dat het Amerikaanse Hooggerechtshof de constitutionele bescherming van het recht op abortus heeft beëindigd. Het nieuws raakt ons persoonlijk. Niet omdat ik ongewenst zwanger ben, integendeel: de toekomst van ons gezin ligt in Texas, in de cryo faciliteit van een IVF-kliniek. Die toekomst wordt nu bedreigd. Amerikaanse *evangelicals* zien abortus namelijk niet ‘slechts’ als het afbreken van een ongewenste zwangerschap, maar als *iedere* handeling die de conceptie of voortgang van een mogelijke zwangerschap zou kunnen verhinderen. IVF is hen al jaren een doorn in het oog, omdat er tijdens de behandeling embryo’s verloren kunnen gaan.

We laten het nieuws op ons inwerken. “Wat nu?”, vraagt mijn man. “We moeten de dokter mailen”, zeg ik. “De *mid-terms* komen er aan, die embryo’s moeten daar weg. Misschien moet ik naar Amerika, nu we het zelf nog kunnen beslissen.”

CHRISTELIJK NATIONALISME

Ik volg de opkomst van christelijk nationalisme al jaren. Christelijk nationalisme is iets anders dan het christelijk geloof: het is een machtsgedreven identiteitsbeweging die vindt dat *The American Way of Life* met uitsterven wordt bedreigd door de opkomst van het feminisme, de LHBTI+-beweging en de multiculturele samenleving. Met de opkomst van emancipatiebewegingen is angst ontstaan dat gelijke rechten voor bevolkingsgroepen die van oudsher onderdrukt worden, afbreuk doet aan de sociaal-economische positie van de rest. Dat is ook zo: als je het speelveld gelijk trekt krijgen mensen die traditioneel een streepje voor hadden ineens meer concurrentie. De oplossing wordt gezocht in het bestrijden van de ander, niet in het aanpakken van systemische factoren – zoals het gebrek aan onderwijs, gezondheidszorg en een eerlijk belastingstelsel – waar iedereen onder lijdt. Het is een *race to the bottom*, die sinds de jaren zeventig van de vorige

“De strijd tegen abortus gaat niet over abortus maar over zelfbehoud.”



eeuw aan de gang is en in een stroomversnelling kwam toen Trump op 9 november 2016 tot president werd verkozen.

TRUMP

Vanaf september 2016 kreeg ik er in mijn werk en privé dagelijks mee te maken, toen mijn man en ik naar Texas (VS) verhuisden. De avond dat Trump werd verkozen, zat ik kotsmisselijk voor de televisie. Ik kon op dat moment niet goed duiden waarom. Jaren later gaf Elizabeth McLaughlin, een Amerikaanse *women leadership* trainer en activist, woorden aan het gevoel. In haar boek, *Becoming Heroines*, schrijft ze: “And the shock of that moment broke many of us. I have said many times since that the thing about that moment for so many women is that we knew – maybe not consciously, but we knew – the absolute craven, revolting nature of what was to come – that it would be hateful, violent, a descent into madness and mass death for this country and the world. We knew on some level that it would be worse than we could even at that moment imagine. We knew.”

In Texas ging de situatie in rap tempo achteruit. De sfeer verhardde, de angst om iets verkeerd te zeggen was tastbaar. Er werden honderden maatregelen ingevoerd, allen gericht op het verstevigen van conservatieve machtsverhoudingen. Wapenwetten werden versoepeld, ook voor plegers van huiselijk geweld. Stemlokalen in liberale districten werden gesloten en burgers mochten op eigen initiatief, gewapend toezicht houden op verkiezingen. Inmiddels worden openbare

schoolbibliotheken gezuiverd van ‘controversiële’ boeken – zoals het Dagboek van Anne Frank – en is jeugdzorg geïnstrueerd om alle ouders van transgender kinderen te onderzoeken wegens kindermisbruik.

Als neutrale buitenlander kon ik hier met alle partijen – van ultraconservatief tot Bernie Sanders-fan – vrij over praten. Voor de buitenwereld leek het alsof de posities heel ver uiteen lagen, aan mijn keukentafel vertelden men een ander verhaal. Vrijwel iedereen was het erover eens dat dit echt niet ok was. Toch bleef men massaal conservatief stemmen, zelfs toen Texas impopulaire, onwettige maatregelen trof om het recht op abortus aan banden te leggen.

ABORTION BAN

De eerste maatregel hield in dat burgers iedereen die zij van assistentie bij abortus verdenken – in welke vorm dan ook – voor de rechter mogen slepen. Iedereen: dus niet alleen de zwangere vrouw of arts, ook de vriendin die haar emotioneel steunt of de taxichaffeur die haar nietsvermoedend naar het ziekenhuis rijdt. Als de verdachte zijn onschuld niet kan bewijzen, moet hij 10.000 dollar aan de aangever betalen.

**“ZE MOETEN MET HUN TAKKEN
VAN VROUWEN AFBLIJVEN”**

Toen *Roe v. Wade* viel, voerde Texas een formele *abortion ban* in. Abortus is moord en op moord staat de doodstraf. Iedere vorm van medisch ingrijpen is verdacht, artsen stonden schaakmat. Vrouwen met een medische indicatie kregen het advies om naar een andere staat te verhuizen en pas daar zwanger te worden. Het ziekenhuis waar ik van Klaas (5) beviel, raakte in opspraak, nadat het een gehuwde, christelijke vrouw met een miskraam hulp weigerde - tot ze duidelijk kon maken dat ze onmiskenbaar in acuut levensgevaar verkeerde. Vrouwen met hartklachten kregen bij de apotheek geen bloedverdunners mee, want stel je voor dat hierdoor een prille zwangerschap zou worden afgestoten.

Een journalist vroeg wat dit allemaal zou betekenen voor slachtoffers van seksueel geweld. "I will end rape!", antwoordde Greg Abott, de Republikeinse gouverneur van Texas. Stuitend: Abbot had er sinds zijn tijd als advocaat-generaal persoonlijk voor gezorgd dat forensische instituten zogenaamde *rape kits* niet verwerken. In het najaar van 2022 bedroeg de achterstand ruim 2.500 dossiers: verkrachtingszaken worden daarom niet of nauwelijks vervolgd. Daarna werd voorzichtig aangekondigd dat anti-conceptie, *drag shows*, sex buiten het heterohuwelijk en IVF aan de beurt waren.

Ik keek het al die jaren woedend aan. "Waar maak jij je druk om? Dit gaat toch niet over jou?", zei mijn man, als ik weer briesend naar Fox News keek. "Ze moeten met hun taken van vrouwen afblijven!", siste ik dan. Daarna werd ik boos op hem. Snapte hij nou echt niet dat inperkingen van vrou-



Roxane van Iperen beschrijft in haar boek *Eigen welzijn eerst* – hoe de middenklasse haar liberale waarden verloor de opkomst van het welzijnsnationalisme.

BEELD JAN WILLEM KALDENBACH

wenrechten een direct gevaar voor mij opleveren? Dat *hij* – als man – straks *zelf* vervolgd kan worden, als wij in Texas met IVF doorgaan? Het antwoord is nee, dat snapt hij niet. Ergens neem ik hem dat ook niet kwalijk: emancipatie geldt als vrouwenzaak, mannen worden niet betrokken – en krijgen dus ook niets uitgelegd.



Christelijke nationalisten vinden dat The American Way of Life met uitsterven wordt bedreigd.

WELZIJSNATIONALISME

Het is verleidelijk om de situatie in Texas af te doen als vrouwenhaat en te denken dat dit verder geen invloed heeft op Nederland. De realiteit is dat de situatie in Texas een lange aanloop kent, die gedreven wordt door dezelfde maatschappelijke stromingen als in Nederland. In eigen land zagen we de afgelopen jaren ook een ruk naar (extreem-)rechts conservatisme met als gevolg dat zwaarbevochten vrouwenrechten opnieuw ter discussie worden gesteld. Neem als voorbeeld protesten bij abortusklinieken, die niet alleen in omvang maar ook in agressie toenemen. Net als in Texas slaagt de gematigde middenklasse er niet in om adequaat tegenwicht te bieden. Het vraagt om een nieuw soort activisme en een beter begrip van wat we nou precies aan het bestrijden zijn.

In 2022 publiceerde Roxane van Iperen het essay *Eigen welzijn eerst – hoe de middenklasse haar liberale waarden verloor*. Van Iperen beschrijft de opkomst van het welzijnsnationalisme, een beweging die gedreven wordt door de zogenaamde *fear of falling*, waarbij het liberale idee van gelijke kansen voor iedereen er juist toe heeft geleid dat de middenklasse zich conservatiever, angstiger en vooral egocentrischer is gaan gedragen. Ze zien zichzelf als ruimdenkend en liberaal, maar stemmen op partijen die aartsconservatieve, extreem-rechtse sentimenten propageren. Van Iperen: “De motivatie voor hun politieke keuze was niet primair haat tegenover de ander, maar zelfbehoud en zelfzorg.” Net als in Amerika, waar de gemiddelde stemmer vooral bezig is met het behoud van zijn sociaal-economische positie: niet met het borgen van liberale, democratische waarden die nodig zijn om dat voor iedereen – dus ook voor hem – veilig te stellen.

Als we dit inzicht naar de anti-abortusbeweging vertalen wordt glashelder dat de strijd tegen abortus niet over abortus gaat. Het gaat over zelfbehoud en wordt gevoed door een diepgewortelde angst dat het loslaten van de ander (in dit geval de vrouw) de eigen positie verder aantast. Men voelt: als de ander minder vrijheid heeft, is mijn positie beter beschermd. Bij rechts-radicalen activisten uit die behoefte aan maatschappelijke positie zich in steeds extremere campagnes en een hoge bereidheid om zich op alle niveaus verkiesbaar te stellen: de rest heeft het vooral druk met zichzelf.

Of jij persoonlijk voor of tegen abortus bent is verder niet relevant. Zelfbeschikking betekent dat iedereen dat voor zichzelf mag bepalen, ook jij. De discussie die we met elkaar moeten voeren is dit: vindt jij dat de overheid een vrouw bij wet mag dwingen om een kind te baren. Zo ja, dan geef je de overheid mandaat om juridisch onderscheid te maken tussen verschillende bevolkingsgroepen – en maak je de weg vrij om dat op andere terreinen ook te doen. Het wekt een illusie van schijnzekerheid: tot je persoonlijk geraakt wordt, dan is het te laat.

De oplossing is herstel van liberale waarden, waarbij de welgestelde middenklasse op alle niveaus actief zitting neemt in commissies en besturen waar besluitvorming over sociale



FEMKE DE JONG-STRIKSMASMA

Femke de Jong-Struiksma is freelance schrijfster, yoga- en meditatie docent en activist. Eerder werkte ze jarenlang als advocaat, bestuurder en opiniemaker in de verzekeringssector. Ze was voorzitter van de landelijke Federatie van Assurantieclubs en stond aan de wieg van het New Financial Forum.

In 2016 nam Femke een sabbatical in verband met een splend IVF-traject. Ze verhuisde met man Wilko naar Houston (USA). In 2020 verhuisde ze voor twee jaar naar Taiwan.

Femke woont en werkt sinds 1 december 2022 weer in Nederland. Ze schrijft voor diverse media en is mede-oprichtster van team c, een platform dat de wereld veiliger wil maken voor vrouwen. In 2023 verschijnt haar eerste boek. Info en boekingen: www.notesondharma.com.

rechtvaardigheid plaatsvindt: van gemeentepolitiek tot ondernemingsraad en van de buurtvereniging tot de school. Net als in Texas, waar fundatmentalisten jarenlang hebben gewerkt om overal de juiste poppetjes neer te zetten, terwijl een gematigde middenklasse dacht dat het allemaal wel los zou lopen. Toen het zover was, stonden ze overal buitenspel.

VERVOLG

In Huize de Jong wordt het vervolg niet afgewacht. Een paar weken later vlieg ik alleen van Taipei naar Houston, om daar een laatste IVF-poging te doen. Geschatte kosten: 12.000 dollar. Voor ik vertrek, zegt mijn man nog dit: “Schat, voor wat het waard is, ik besef nu dat vrouwenemancipatie ook mijn strijd is. Ergens wist ik dat al, maar nu snap ik het echt.” U Zij de Glorie: Roe is dood, mijn heer is opgestaan. ■